Chronologisch overzicht van publicaties enz.

over Hannah Arendt

A chronological overview of my publications etc.

on Hannah Arendt

JWA (Joop) Berding,

12 november 2026 / November 12, 2026

www.joopberding.com www.joopberding.com/Arendt www.joopberding.com/english-page

Indeling/Order (van recent naar ouder/from more recent to older):

- Boeken – books
- Artikelen en hoofdstukken in boeken – reviewed articles and book-chapters
- Vakpublicaties – articles in professional journals
- Lezingen en presentaties – lectures and presentations
- www publicaties – online publications

Boeken

Berding, J. (2024). *Het gepassioneerde leven van Hannah Arendt*. *Liefde, vriendschap en de wereld.* Antwerpen/'s-Hertogenbosch: Gompel & Svacina.

Berding, J. (2022). *Hannah Arendt. Levenswijsheden*. Utrecht: KokBoekencentrum.

Berding, J. (2021). *De werelden van Hannah Arendt. Lange lijnen in leven en werk*. Soest: Boekscout.

Berding, J. (2019, 3e licht gewijzigde druk). *'Ik ben ook een mens.' Opvoeding en onderwijs aan de hand van Korczak, Dewey en Arendt.* Culemborg: Phronese.

Berding, J. (red.) (2018, 2e druk). *Aan het werk met Hannah Arendt. Professionals in onderwijs, zorg en sociaal werk.* Leusden: ISVW Uitgevers.

Berding, J. & I. Dekker (2017). *Onderwijsfilosofen in actie. Zeven lessen over visies en idealen in en voor de klas*. Rotterdam: Hogeschool Rotterdam.

Artikelen en hoofdstukken in boeken

Drop, H. & Berding, J. (2025). Dat wat niet gezegd of verbeeld kan worden tóch zeggen en verbeelden. Hannah Arendts denken over de kunsten en makerschap. In Drop, H., *Playing in*

a jazz quartet or marching in a brasas band? Exploring practices of teacher artistry (pp. 29-41). Proefschrift Universiteit Utrecht, 15 september.

Drop, H. & J. Berding (2025). Dat wat niet gezegd en niet verbeeld kan worden tóch zeggen en verbeelden. Hannah Arendts denken over de kunsten en makerschap. In A. Kinneging, P. De Hert & M. Colette (red.). *Hannah Arendt. Mens & maatschappij in meervoud* (pp. 213-224). Eindhoven: Damon,

Berding, J. (2022). Voor de maatschappij of voor de wereld? John Dewey en Hannah Arendt over onderwijs. In Jong, W. de et al. (red.), *Grondleggers van de pedagogie(k). Grote denkers over opvoeden: stemmen uit het verleden en hun weerklank in het heden en de toekomst* (pp. 95-108). Amsterdam: SWP/VBSP

Berding, J. (2021). 'Een kind is ons geboren.' Hannah Arendt over nataliteit. In Berg, B. van den (red.). *Het visioen van Mattheüs. De wording van een messiaanse gemeenschap. Een muzische benadering* (pp. 170-175). Kampen: Van Warven.

Berding, J. (2018). Janusz Korczak and Hannah Arendt on what it means to become a subject. Humanity, education and appearance. In In Michalak, M. (Ed.). *The rights of the child yesterday, today and tomorrow. The Korczak perspective.* Part II (pp. 432-449). Warsaw: Office of the Ombudsman for Children. (bi-langual ed., English & Polish)

Pols, W. & J. Berding (2018). "This is our world." Hannah Arendt on education. In P. Smeyers (Ed.). *International Handbook of Philosophy of Education* (pp. 39-48). Cham, Switzerland: Springer.

Berding, J. (2017). Janusz Korczak and Hannah Arendt on what it means to become a subject. Humanity, education and appearance. In *The 3rd International Congress of Children's Rights/The 8th International Korczak Conference* (p. 94). Warsaw: International Janusz Korczak Association. (abstract)

Berding, J. (2017). Devastating irony. Hannah Arendt and Harry Mulisch on the Eichmann Trial. In Cohen de Lara, E. & Drop, H. (Eds.). *Back tot he Core. Rethinking the Core Texts in Liberal Arts & Sciences Education in Europe* (pp. 335-348). Wilmington, DE: Vernon Press.

Berding, J. & W. Pols (2015). De pedagogiek herontdekt. Ontwikkelingen binnen een bijna vergeten vakgebied. In J. Bekker et al. (red.), *De pedagoog in de spotlights* (pp. 151-161). Amsterdam: SWP.

Midskard, J. & J. Berding (2014). A conceptualisation of interprofessional work inspired by Hannah Arendt's line of thinking. In *Journal of Social Intervention(23)*, 2, 38-51(http://www.journalsi.org/index.php/si/article/view/391)

Pols, W. & J. Berding (2010). Een soort 'amfibie'. Opvoeden in de tussenruimte van de school. In S. Ramaekers, T. Storme, P. Verstraete & J. Vlieghe (red.). *De publieke betekenis van pedagogisch denken en handelen* (pp. 74-82). Amsterdam: Uitgeverij SWP.

Berding, J. (2009). Het onmeetbare handelen. Hannah Arendt over de fragiliteit van opvoeding. In *Pedagogiek (29)*2, 140-154. Ook op http://members.ziggo.nl/jwa.berding/Arendt%20Pedagogiek.pdf ;

Berding, J. (2006). Morele opvoeding bij Dewey, Korczak en Arendt. In S. Miedema & G. Troost-Bertram (red.). *Levensbeschouwelijk leren samenleven*. *Opvoeding, Identiteit & Ontmoeting* (pp. 39-52). Zoetermeer: Meinema.

Vakpublicaties en overige

’De belangrijkste les van Hannah Arendt: altijd zelf blijven nadenken’, interview met Lisa Boshuizen in Mare, 13-11-2025, hier online te lezen: https://www.mareonline.nl/achtergrond/de-belangrijkste-les-van-hannah-arendt-altijd-zelf-blijven-nadenken

‘Opnieuw oriëntatie vinden in deze verwarrende tijden’, interview met Cent van Vliet in Leids Nieuwsblad, 13-11-2025

Berding, J. (2024). Hannah Arendt. Nataliteit. Het menselijk vermogen iets nieuws te beginnen. In *AdRem. Remonstrants Tijdschrift*, februari, p. 18-19. https://joopberding.files.wordpress.com/2024/02/adrem-februari-2024_joop-berding-over-nataliteit.pdf

Berding, J. (2023). Hannah Arendt: politiek denker over kunst. In *Loving Geopolitics Magazine*, nr 4, winter 2023-2024, p. 9-12, online https://www.lovinggeopolitics.nl/

Alderliesten, H. & J. Berding (2022, december). ‘Het willen is wel bij mij’. Augustinus en Arendt over de onrustige wil. In *Speling*.

Joosten, H., Berding, J. & Terlouw, C. (2022). Inleiding Themanummer: De publieke onderwijstaak van het hoger beroepsonderwijs, *Tijdschrift voor Hoger Onderwijs*, 40 (3/4), pp. 1–18; https://www.tvho.nl/getfile.php?id=750

Joosten, H., Berding, J. & Terlouw, C. (red.) (2022), Themanummer *Tijdschrift voor Hoger Onderwijs*, december.

Berding, J. (2022). Hannah Arendt und das Böse: radikal und/oder banal. In *Bulletin der Heinrich Barth-Gesellschaft*, nr 22, August, S. 26-34.

Burggraaf, W. (2018). Verslag van bespreking van *Aan het werk met Hannah Arendt*, door Leesclub De Leerschool Leidschendam. *Van 12 tot 18*, september, 55.

Berding, J. (2018). Hannah Arendt: pleidooi voor ‘handelend’ onderwijs. In *De Linker Wang*, nr 2, mei, 12-13. Downloaden via http://members.ziggo.nl/jwa.berding/Arendt%20en%20onderwijs%20DLW%20mei%202018.pdf

Berding, J. (2016, 4 december). *Citaat* van Hannah Arendt en toelichting voor de *Bildungscheurkalender 2016*. Leusden: ISVW.

Berding, J. (2015, 27 augustus). Het vak van leraar kan niet zonder gezag. *Trouw* (de Verdieping) [ingezonden brief]. Geherpubliceerd op https://pedagogischpact.wordpress.com/ (november 2015)

Berding, J. (2015, maart). Must Think [een reflectie op een citaat van Arendt uit ‘De crisis van de opvoeding’]. In *Van 12 tot 18*.

Laak, W. van der (2011). ‘In het sociale domein is ieder situatie uniek’. Interview met Joop Berding over het werk van Hannah Arendt n.a.v. het venster over Arendt in de Canon Sociaal werk. In Verweg & Dichtbij, 4-8 (december). Via http://verwegendichtbij.nl/in-het-sociale-domein-is-iedere-%c2%adsituatie-uniek.

Berding, J. (2011). 1958 Hannah Arendt. Het maken van onderscheid. In de Canon Sociaal Werk, sectie Internationaal. Via http://www.canonsociaalwerk.eu/int/details.php?cps=13&canon_id=214

Berding, J. (2010, april). Tegendraadse filosofe van de opvoeding. Biografie Hannah Arendt (1906-1975). In *Pedagogiek in Praktijk Magazine*, 54, 42-45. Via http://www.pedagogiek.nu/crisis-in-de-opvoeding/1023604.

Berding, J. (2010). Vernietigende ironie? Hannah Arendt en Harry Mulisch over het Eichmann-proces. In *Inkt!, 1*, 5, 12-14.

Lezingen en presentaties

Op 25 september 2026 startte mijn cursus van vijf bijeenkomsten over het boek *De menselijke conditie* van Hannah Arendt voor de Volksuniversiteit Den Haag.

Op 12 september 2026 verzorgde ik voor de tweede keer een lezing voor het Humanistisch Verbond Drechtsteden in Gorinchem, deze keer onder de titel De schrijnende actualiteit van Hannah Arendt.

Op 28 augustus 2026 verzorgde ik in de Parkstraatkerk in Arnhem een lezing over de actualiteit van Hannah Arendt.

Op 27-3, 3-4, 10-4, 17-4 en 24-4 2026 verzorgde ik een (vijfdelige) lezingenserie over het boek *Denken* van Hannah Arendt.

Op 2 februari 2026 gaf ik voor de Volksuniversiteit in het Zandvliet College, Bezuidenhoutseweg 40, Den Haag een lezing onder de titel: Kennismaken met Hannah Arendt.

Bijeenkomst ‘Dwarslopers’ met Hanke Drop over Hannah Arendt en de kunsten op de Vrije Hogeschool in Zeist, 15 januari 2026.

Lezing voor Humanistisch Verbond afd. Drechtsteden, Gorinchem, ‘Hannah Arendt: voor, tijdens en na Eichmann in Jeruzalem’, 29 november 2025.

Interview live over de betekenis van het werk van Hannah Arendt door Sebastiaan Tijsterman, in de reeks ‘Kamervragen’, in de Hooglandse Kamer, Leiden, 15 november 2025.

Inleiding en Q&A bij de vertoning van de biopic *Hannah Arendt* (2012) van Margerethe von Trotta, Pathé Buitenhof Den Haag, georganiseerd door Cinetree & Gemeente Den Haag, 10 november 2025

'Please remain seated'. Reflections on Hannah Arendt's metaphor of 'the table of the world'. Lecture at the Goethe Institut Amsterdam, 5 november 2025 (**Nederlandse vertaling**: https://joopberding.com/wp-content/uploads/2025/11/please-remain-seated.-reflecties-op-de-metafoor-van-de-tafel-van-de-wereld-van-hannah-arendt-door-joop-berding-11-nov-2025.pdf)

Drie lezingen/interactieve bijeenkomsten over Kunst en filosofie bij Hannah Arendt en tijdgenoten, voor de Volksuniversiteit Den Haag, samen met Hanke Drop, 10, 17 en 31 oktober 2025.

De Hannah Arendt Lezing 2025, 14 oktober: Liefde, vriendschap en de wereld: Hannah Arendt tot in de kern. Gestreamd en beschikbaar vanuit het Hannah Arendt Instituut Mechelen op https://www.youtube.com/watch?v=nr6nhz8wM_I

Lezing met Hanke Drop, *De kunsten van Hannah Arendt*, lezing/workshop Arendt Summer School ISVW Leusden, 22 augustus 2025.

Tjipcast, met Hanke Drop en host Tjip de Jong (2025). Kan schoonheid een onderwijsideaal zijn? https://tjipcast.nl/filosofie/kan-schoonheid-een-onderwijsideaal-zijn/ (online 23 juni)

Serie van drie bijeenkomsten: *Introductiecursus op het werk van Hannah Arendt*. Volksuniversiteit Den Haag, 9, 16 en 23 mei 2025.

Het gepassioneerde denken van Hannah Arendt. Lezing in Kunst- en filosofiecafé Doetinchem, 22 april 2025.

Lezing "Filosofische ontmoeting over Hannah Arendt". Filosofie in Den Haag, 10 maart 2025.

College in Colette – lezing over leven en werk van Hannah Arendt in antiquariaat en literair centrum Colette Den Haag, 12 januari 2025 (met hand-out).

Berding, J. (2025). Zes lezingen over *De menselijke conditie*, voor de Volksuniversiteit Den Haag (op 17, 24 en 31 januari en dan 7, 21 en 28 februari).

Berding, J. (2024). *Inleiden in de wereld. Hannah Arendts politiek-pedagogische project*. Lezing op ISVW Leusden voor de cursus De grote thema's van Hannah Arendt, 2 augustus. https://joopberding.com/wp-content/uploads/2024/08/isvw-over-hannah-arendt-door-joop-berding-2-augustus-2024.pdf

Drop, H. & J. Berding (2023, 14 december). *De kunsten van Hannah Arendt*. Lezing op het symposium Hannah Arendt in dialoog. Mechelen (B).

Berding, J. (2023, 17 mei). Gastcollege honoursstudenten Hogeschool Utrecht: *De filosofie van Hannah Arendt. Laten we de wereld liefhebben*.

Berding, J. (2023, 8 april). *Een dag met Hannah Arendt*. Filosofiegroep Rotterdam.

Berding, J. (2023, 2 april). *Filosoferen – eerst denken, dan pas doen?* Lezing over Hannah Arendt bij Sijthoff Cultuur Leiden.

Berding, J. (2023, March 16). *Working with Hannah Arendt*, invited talk for the International Network on Hannah Arendt and Education, online.

Podcast met Jan Jaap Hubeek voor "Meesterwerk": https://janjaaphubeek.nl/2023/02/18/160-joop-berding/ (online 19-2-2023)

Berding, J. (2022, 7 november). *De wereld in!? John Dewey en Hannah Arendt over opvoeding in, voor en met de wereld.* Lezing op de VBSP conferentie Grondleggers van de pedagogie(k). (power-point; hand-out)

Berding, J. (2022, 16 juni). *De filosofie van Hannah Arendt: laten we de wereld liefhebben*. Gastcollege honoursstudenten Hogeschool Utrecht.

Berding, J. (2021, 27 oktober). *Kinderrechten: een pedagogisch en politiek perspectief. In- en uitzoomen met Janusz Korczak en Hannah Arendt*. Online lezing voor studenten van de masteropleiding Ecologische pedagogiek. Hogeschool Utrecht. (power-point)

Berding, J. (2021, 23 oktober). *De werelden van Hannah Arendt. De verwevenheid van leven en werk*. Lezing in de Remonstrantse Kerk Den Haag. (power-point, hand-out)

Berding, J. (2021, 21 oktober). *Inleiden in de wereld. Het politiek-pedagogische project van Hannah Arendt.* Lezing in het kader van de Hannah Arendt Week. Leusden: ISVW. (power-point, hand-out)

Interview met David van Overbeek over *De werelden van Hannah Arendt*. 'Hannah Arendt: de filosoof die geen filosoof wilde zijn'.
YouTube: https://www.youtube.com/watch?v=DbyUuCiSNck&t=843s (als podcast ook op Spotify) (gepost 17-8-2021)

Berding, J. (2019, 17 januari). *Jeugdparticipatie: de inspiratie van Dewey, Korczak en Arendt*. Gastcollege minor Jeugd. Rotterdam: Hogeschool Rotterdam. (power-point)

Leek, J. (2018). *Welke wijsheid hebben kinderen nodig in tijden van technologisering?* Verslag Conferentie digitale geletterdheid 16 november 2018 (aftrap #WvdM18) https://www.mediawijzer.net/conferentie-digitale-geletterdheid-wvdm18/ (met een impressie van mijn lezing over Arendt)

Berding, J. (2018, 16 november). *'Verschijnen' in de digitale ruimte*. Lezing Kennisnet/Week van de digitale geletterdheid. Hilversum: Beeld en Geluid. (power-point)

Berding, J. (2018, 27 oktober). *Hannah Arendt: verandering en vernieuwing in een gebroken wereld.* Lezing in het kader van het Uytenbogaert Programma. Den Haag: Remonstrantse Kerk.

Berding, J. (2018, 12 april en 14 juni). *Hannah Arendt in de praktijk*. Lezing/presentatie en workshops over Hannah Arendt en (pedagogisch) schoolleiderschap. Aloysius Stichting. Den Bosch: Fletcher Hotel/Utrecht: Denksportcentrum. (power-points, hand-outs)

Berding, J. (2018, 19 april). *Hannah Arendt: tegendraads denker over de wereld en de mens.* Lezing bij boekhandel Van Stockum Den Haag, t.g.v. de Maand van de Filosofie. (power-point)

Berding, J. (2018, 17 april). *Iets nieuws beginnen*. Lezing Meetup070. Den Haag. (power-point)

Berding, J. (2018, 15 en 22 maart). *De Vita activa van Hannah Arendt.* Twee avonden voor de Filosofiegroep Rotterdam. (powerpoint, hand-out)

Berding, J. (2017, 2 november). Symposium en boekpresentatie *Aan het werk met Hannah Arendt*. Rotterdam: Hogeschool Rotterdam/Kenniscentrum Talentontwikkeling.

Berding, J. & W. Pols (2017, 13 februari). Pedagogisch pact Rotterdam over *Hannah Arendt en het verdwenen gezag van de leraar.* Hogeschool Rotterdam: Kenniscentrum Talentontwikkeling / Pedagogisch Pact.

Berding, J. (2016, 2 december). *Gastcollege* minor Jeugd. Rotterdam: Hogeschool Rotterdam.

Berding, J. & W. Pols (2016, 15 juni). *Wie denk jij wel dat je bent!? Over het gezag van leraren.* Lezing tijdens de 8e Onderwijsavond. Driebergen: Nivoz.

Berding, J. (2016, 28 april en 12 mei). *UMdenken met Hannah Arendt*. Introductiecursus, twee avonden voor de Filosofiegroep Rotterdam. Rotterdam.

Berding, J. (2015, 19 november). *Hannah Arendt: een vrouwelijke denker*. Avond voor de Filosofiegroep Rotterdam. Rotterdam. (power-point, hand out)

Berding, J. (2015, 12 september). Arendt's Eichmann in Jerusalem and Mulisch's Criminal Case 40/61: A parallel reading. Lecture at the http://www.auc.nl/news-events/events-and-lectures/upcoming-events-and-lectures/item/liberal-arts-sciences-education-core-texts-european-context.html. Amsterdam: UvA. Downloaden via http://members.ziggo.nl/jwa.berding/Berding%20Devastating%20irony%20Arendt%20Mulisch%20on%20Eichmann%2012sept2015.pdf

Berding, J. (2015, 8 juni). *De Vita activa van Hannah Arendt*. Avond voor de Filosofiegroep Rotterdam.

Berding, J. (2015, 18 mei). *Opvoeden als initiëren: Korczak, Dewey, Arendt.* Gastcollege voor de opleiding Pedagogiek. Fontys Hogeschool. Tilburg.

Berding, J. (2015, 2 en 9 april). *Hannah Arendt voor beginners*. Twee avonden voor de Filosofiegroep Rotterdam.

Berding, J. (2015, 21 januari en 4 maart). *Twee avonden over Arendts 'De crisis van de opvoeding'.* De Leerschool Leidschendam.

www publicaties (deels al genoemd)

www.joopberding.com

www.joopberding.com/Arendt

Zeven mooie recensies van *De werelden van Hannah Arendt. Lange lijnen in leven en werk* (2021) staan bij elkaar op https://www.boekscout.nl/shop2/boek/9789464315967#recensies

Interview door Gaby Ammerlaan van Filosofie in Den Haag: https://filosofieindenhaag.nl/interview/hannah-arendt-propageerde-denken-zonder-leuningen/

Podcast n.a.v. 50e sterfdag van Hannah Arendt (4 december), met Hanke Drop en mij, gespreksleider Jan Jaap Hubeek: *Hannah Arendt over onderwijs. Liefde voor de wereld*, hier te luisteren: online 2 december 2025, https://open.spotify.com/episode/3DahF5acZa21mRYHhKnnTB?si=d66408799e534ae1

September 2024 online: podcast #4 van Loving Geopolitics, met Hanke Drop en Oumar Barry, over de actualiteit van het artikel 'Wij vluchtelingen' van Hannah Arendt (1943). Linkje op Spotify: https://open.spotify.com/episode/3eFGiK51mAN9lpooVC9OTs?si=d3f99453c95f4734

Webinar over kinderrechten, vanuit verschillende invalshoeken, o.a. Korczak en Arendt. Voor studenten van de masteropleiding Ecologische pedagogiek aan de Hogeschool Utrecht. 27 oktober 2021. (power-point; opdrachtcasus)

Berding, J. (2021). Interview 'Hannah Arendt: de filosoof die geen filosoof wilde zijn'. De Nieuwe Wereld: YouTube: https://www.youtube.com/watch?v=DbyUuCiSNck&t=645s (gepost 17-8-2021), ook op Spotify als podcast: https://open.spotify.com/episode/1FWne9GfWTFavbuEKuC9aQ (idem)

Berding, J. & R. van Blijswijk (2021). Over De werelden van Hannah Arendt. www.nivoz.nl.

Berding, J. (2018). Hannah Arendt on Education https://medium.com/quote-of-the-week/hannah-arendt-on-education-29efe797fd0d (posted December 14)

Berding, J. (2018, 10 september). Hannah Arendt en de school als tussenruimte. (https://nivoz.nl/nl/hannah-arendt-en-de-school-als-tussenruimte-onderwijs-is-er-niet-om-de-wereld-te-verbeteren-maar-om-cultuur-door-te-geven)

Berding, J. (2018, 2 oktober). Filmpje n.a.v. bovenstaande tekst. https://vimeo.com/292925696

Berding, J. (2015, 16 december). 'Ik ben ook een mens.' Vijf pedagogische kernbegrippen. http://nivoz.nl/artikelen/pedagogische-bagage-vijf-kernbegrippen-voor-professionals

Berding, J. (2014, 7 mei). De school als 'tussen'. Over opvoeding en school in de visie van Hannah Arendt. NIVOZ/Forum (http://nivoz.nl/artikelen/de-school-als-tussen-over-opvoeding-en-school-in-de-visie-van-hannah-arendt/)

Berding, J. (2014, 15 December). My Arendtian Library. http://www.hannaharendtcenter.org/?p=15029